

Asia: VN/27332/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle uutta rahapelijärjestelmää koskevaksi lainsäädännöksi

1. Näkemykset hallitusohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteutumisessa

Toteuttaako ehdotettu säädöskokonaisuus näkemyksenne mukaan hallitusohjelmassa rahapelijärjestelmän uudistamiselle asetettuja tavoitteita ehkäistä ja vähentää pelaamisesta aiheutuvia terveydellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia haittoja sekä parantaa rahapelijärjestelmän kanavointiastetta?

Esityksellä toteutetaan hallitusohjelman mukainen rahapelijärjestelmän uudistus, jossa rahapelien toimeenpanon edellytyksenä olisi joko yksinoikeustoimiluvan tai rahapeli-toimiluvan hakeminen ja luvan saaminen yksilöityyn rahapeli-toimintaan. Uudistuksen tavoitteena on ehkäistä ja vähentää pelaamisesta aiheutuvia terveydellisiä, taloudellisia ja sosiaalisia haittoja sekä parantaa rahapelijärjestelmän kanavointiastetta.

Esityksen perusteluosiossa on laajaan selvitystyöhön nojaten avattu kattavasti nykytilaa ja pohdittu monipuolisesti uudistuksen yhteiskunnallisia vaikutuksia ja erityisesti uudistuksen vaikutuksia rahapelihaittojen esiintyvyyteen. Näin ollen onkin valitettavaa, että pelihaittoja ennaltaehkäisevät ja vähentävät tavoitteet ovat esityksessä selvästi jääneet rahapelijärjestelmän kanavointiastetta parantavien toimien eli valtiolle tavoiteltavien taloudellisten hyötyjen jalkoihin.

Huolestuttavinta esityksessä on se, miten riittämättömästi markkinointia ja sponsorointia tulnaisiin jatkossa rajoittamaan. Hallitusohjelman mukaan rahapelimarkkinoinnin tulisi olla sisällöltään, laajuudeltaan, näkyvyydeltään ja toistuvuudeltaan maltillista ja vastuullista. Jos markkinointi ja sponsorointi sallitaan esitetyn laajuisena, se ei tule keskivertokuluttajan näkökulmasta olemaan maltillista, saati vastuullista.

Esityksessä lisenssijärjestelmän piiriin ollaan siirtämässä kaikkein riskialttiimmat pelimuodot eikä esitykseen ole toistaiseksi nostettu kyllin järeitä rahapelaamisen hallinnan välineitä. Liian moni haittoja aiheuttavaa pelaamista rajaamaan auttava toimenpide näyttää jäävän myöhemmin säädettävien asetusten varaan. Tällöin on todennäköistä, että pelaamiseen liittyvät terveydelliset,

taloudelliset ja sosiaaliset haitat lisääntyvät ja kasautuvat, mikä esityksessä todetaankin useammassa kohtaa.

Edellä todetusta johtuen katsomme, että hallitusohjelmassa asetetut pelihaittojen ehkäisyyn liittyvät tavoitteet eivät toteudu riittävällä tavalla. Hallituksen tulisi perustella, miksi esitetään mallia, jolla ei pyritä vähentämään rahapeleistä koituvia terveydellisiä ja yhteiskunnallisia haittoja. Samaa on vaatinut myös oikeuskansleri lausunnossaan (OKV/1814/21/2024).

2. Esityksen pääasialliset vaikutukset

Voitte kertoa näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusten arvioinnista.

Kuten esityksen perusteluosiossa todetaan (s. 86), esityksellä tulee olemaan sekä välittömiä että välillisiä vaikutuksia erityisesti heille, joilla on rahapeliongelmia tai rahapeli riippuvuus ja myös heidän lähipiiriinsä.

Keskustelemme rahapelihaittoihin apua hakevien kävijöidemme kanssa viikoittain useissa eri toiminnoissa. Tuemme ensi kertaa apua hakevia akuutissa kriisissä, ohjaamme heitä tarvittaessa eteenpäin hoitopalveluihin ja järjestämme ammatillisesti ohjattuja vertaisryhmiä. Lausuntomme keskittyy siksi pääasiassa esityksen haittoja aiheuttaviin ja niitä vakavoittaviin vaikutuksiin. Kävijöillemme lausunnon kohteena oleva esitys ei ole verotulo-, lisenssimaksu-, urheilusponsorointi- tai mediamainosrahojen uusjakokysymys. Rahapeli riippuvaiselle ja hänen läheiselleen tuleva rahapelijärjestelmän uudistus on pikemminkin elämänkriisi- tai velkahelvettikysymys, jopa elämän ja kuoleman kysymys.

Markkinoinnin ja sponsoroinnin salliminen vaikuttaa kaikkiin yhteiskunnassa: se lisää haittaa tuottavien rahapelituotteiden näkyvyyttä arjessa ja tuottaa turhia houkutus pelata

Esitettyyn toimilupajärjestelmään siirtyminen lisää rahapelejä tarjoavien yritysten määrää, niiden keskinäistä kilpailua, niiden tarjoamien rahapelituotteiden markkinointia ja saatavuutta ja sitä kautta rahapelien kokonaiskulutusta ja niiden tuottamia haittoja. Myös rahapeliyhtiöiden harjoittama urheilusponsorointi lisääntyisi esitetyn perusteella merkittävästi. Esityksessä todetaan (s. 33), että mainonta lisää rahapelaamiseen liittyviä ajatuksia, aikeita pelata ja tosiasiallista pelaamista sekä rahapelihaittoja kokeneiden kohdalla todennäköisyyttä jatkaa pelaamista. Esityksessä myös todetaan (s. 34), että erityisesti verkkoympäristössä tapahtuvaa markkinointia on jo nykyisellään runsaasti, samoin epäsuoraa, luonnollisten henkilöiden toteuttamaa, kumppanuus- ja piilomarkkinointia. Kaikki edellä esitetyt markkinoinnin keinot aiheuttavat retkahduksia asiakkaillemme.

Esitetyn perusteella rahapelitarjonta ja –markkinointi tulisi arkiympäristöissämme lähivuosina muuttumaan nykyistäkin runsaammaksi ja ketkä tahansa meistä, mutta etenkin ongelmallisesti pelaavat, joutuisivat kestävämpiin aiempaa enemmän toistuvia, erilaisista medioista tuluvia riskialttiita peliilyllykkeitä. Tämä on todettu myös esityksessä (s. 117): “esitettyjen muutosten arvioidaan kokonaisuutena altistavan väestön rahapelien laajenevalle tarjonnalle ja näkyvyydelle”. Tällaista tulevaisuuskuva ei voi pitää haittojen ennaltaehkäisyä tavoittelevan vastuullisen järjestelmän tunnusmerkkinä.

Haittoja vähentämään pyrkivän järjestelmän tavoitteena tulisi olla kaiken pelikulutuksen vähentäminen, ei pelikulutuksen maksimaalinen kanavointi korkean haittariskin peleihin

Esityksessä todetaan (s. 86), että saatavuus on keskeinen rahapelaamiseen vaikuttava tekijä ja saatavuuden rajoittamisen tiedetään etenkin korkean riskin peleissä olevan tehokkain tapa ehkäistä rahapelaamisesta aiheutuvia haittoja. Esitetyt sääntelyn muutokset koskevat erityisesti korkean haittariskin pelejä (raha-automaatti- ja vedonlyöntipelit). Jotta rahapeleistä koetut haitat voisivat vähentyä yhteiskunnassamme, korkean haittariskin pelien pelaamista tulisi kokonaisuudessaan pyrkiä tehokkaasti vähentämään. Nyt esitetyt kanavointiasteen maksimointia tukevat ja haittariskiltään vakavimpien pelimuotojen monipuolisen tarjonnan ja markkinoinnin mahdollistavat toimet sen sijaan mitä todennäköisimmin tulevat lisäämään vakavia haittoja aiheuttavaa pelaamista. Kuten esityksessä todetaan (s. 101), jos korkean haittariskin pelien näkyvyys, saatavuus ja saavutettavuus lisääntyvät, myös rahapelihaittojen voidaan kokonaisuutena arvioida lisääntyvän.

Esityksessä ei torjuta riittävän tehokkaasti nopearytmisten verkkorahapelien haittoja

Esityksessä todetaan (s. 118), että nopearytmisten korkean riskin verkkorahapelien saatavuus ja tarjonnan lisääntyminen ilman riittäviä haittoja ehkäiseviä rajoitteita voi lisätä erityisesti nuorten aikuisten rahapelihaittojen riskiä. Lisäksi esityksessä todetaan (s. 117), että alle 30-vuotiaiden ja miesten keskuudessa on yleisempää velkaantua rahapelaamisen takia kulutus- ja pikalainoin.

Meiltä apua hakevien pelaaminen on siirtynyt muutamassa vuodessa reaali maailman fyysisistä peliympäristöistä lähes kokonaan verkkomaailmaan: kahta tulijaa lukuun ottamatta jokainen meille tänä vuonna tulleista pelaajaensikävijöistä on pelannut ensisijaisesti verkossa. Samanaikaisesti kohderyhmämme ikärakenne on huomattavasti nuorentunut aiemmasta. Tällä hetkellä jo n. 35 % ensi kertaa asioimaan tulevista pelaajista on alle 30-vuotiaita ja hieman yli puolet 30–44-vuotiaita. Taloushaittoja kokee tällä hetkellä 78 % ensikävijöistä ja muutamat heistä ovat myös tehneet rikoksia pelaamisen rahoittamiseksi. He ovat esimerkiksi kavaltaneet rahaa läheisiltään, tuttaviltaan tai työnantajiltaan ja velkaantuneet pika- ja muita lainoja ottamalla. Erityisesti urheiluedonlyönnin osuus ensikävijöille ongelmia aiheuttavista pelimuodoista on tänä keväänä tuplaantunut edellisestä vuodesta. Moni kertoo pelanneensa useille eri pelintarjoajille ja siirtyneensä pelitililtä toiselle kulutusrajojen tultua edellisillä vastaan.

Edellä todetun valossa on äärimmäisen lyhytnäköistä, että esityksessä ei ehdoteta rahapeleihin käytettävän rahamäärän tai hävittävän rahamäärän rajoittamista edes nuorimpien pelaajien kohdalla. Esityksessä ei myöskään ehdoteta sellaisten yhteisten kulutus- ja rahansiirtorajojen käyttöönottamista, jotka kattaisivat koko säännellyn markkinan.

Kaiken pelaamisen lopettaminen on tehokkain keino rajoittaa taloudellisten haittojen kertymistä. Nyt esitetty mahdollisuus asettaa esto kaikkeen rekisteröitymistä edellyttävään pelaamiseen on erinomainen ja toivottu uudistus. Taloudellisten haittojen tehokkaampi ennaltaehkäisy on silti toteutettavissa vain esitettyä tiukempien ja koko säännellyn markkinan kattavien kulutus- ja rahansiirtorajojen avulla.

Hyvinvointialueiden, kuntien ja järjestöjen palvelut kohtaavat yhä enemmän kasautunutta palvelutarvetta ja monimutkaisia pitkäkestoista tukea vaativia elämäntilanteita

Näemme toiminnassamme selvästi, että rahapeliongelma kehittyy ja syvenee yhä nopeammin verkkoympäristössä. Vakavimmat rahapelihaitat aiheuttavat akuuttien kriisitilanteiden ja hetkittäisen palveluneuvontatarpeen lisäksi erittäin monimuotoisia tarpeita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille. Erityisesti vakava-asteisiin pelihaittoihin tarvitaan riittävän hoidon lisäksi monenlaisten sosiaalipalveluiden tarjoamaa tukea. Talous- ja velkaongelmiin liittyvän neuvonnan, selvittely- ja järjestelytuen lisäksi yhä useampi kävijämme tarvitsee monipuolista tukea asumisen, mielenterveysongelmien, työssä käyntiin tai opiskeluun liittyvien pulmien ratkomiseen. Tämä todetaan myös esityksessä (s. 120): lisääntyvät rahapelihaitat kasvattavat tarvetta erilaisille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille sekä ehkäisevälle työlle kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Rahapelihaittoja kokevat myös ongelmallisesti pelaavien läheiset

Esityksessä ei huomioida erityisenä haavoittuvana ihmisryhmänä ongelmallisesti pelaavien ja rahapeliriippuvaisten läheisiä. Noin viidennes vuoden 2023 suomalaisten rahapelaamisen väestökyselyyn (<https://www.julkari.fi/handle/10024/148897>) vastanneista (noin 733 000 henkilöä) kertoi, että yhdellä tai useammalla läheisellä oli ollut ongelmallista rahapelaamista. Niiden vastaajien osuus, joilla oli ongelmallisesti pelaava isä, äiti tai isovanhempi, on lisääntynyt verrattuna vuoteen 2019.

Läheisten lisääntynyt avuntarve näkyy toiminnassamme selvästi. Meillä käyvät läheiset ovat etupäässä pelaajan puolisoita ja vanhempia. Erityisesti rahapeliongelmiin liittyvät taloudelliset seuraukset voivat horjuttaa pelaajan lisäksi heidän läheistensä talouden. Meillä käyvät läheiset ovat kokeneet vakavia taloudellisia haittoja kuten identiteettivarkauden kohteeksi joutumisen, asunnon menetyksen tai sen uhan ja oman velkaantumisen pelaajan auttamisen myötä.

Ongelmallisen rahapelaamisen paljastuminen on läheiselle aina kriisi: ihmissuhteissa tärkeä elementti luottamus menetetään. Läheisten näkökulmasta pelaamista riittävästi rajoittavat pakolliset pelinhallintavälineet ovat ensiarvoisen tärkeitä. Kun pakonomainen pelaaminen saadaan tehokkaasti estettyä, läheisen ei tarvitse elää arkeaan pelon ja epävarmuuden ilmapiirissä. Kohtaamamme läheiset ovat huolissaan etenkin siitä, että esityksessä ei rajoiteta mainontaa juuri lainkaan. Mainonnan lisääntyminen esitetyllä tavalla johtaa mitä todennäköisimmin pelaajan retkahtamisen ja pahimmassa tapauksessa pelaamisen uudelleen alkamiseen peittelyineen ja salailuineen.

Tiedämme kokemuksesta, että läheiset hakeutuvat avun piiriin hyvin myöhäisessä vaiheessa ollessaan jo hyvin uupuneita. Siksi on erittäin tärkeää tunnistaa läheiset myös yksilöinä eikä vain pelaajan hoidon ja tuen jatkeena. Lähes kaikki meille hakeutuneet läheiset kertovat jääneensä kokemassaan kriisissä tuetta ja vaille riittäviä auttavia palveluita. Esitetty rahapelijärjestelmän uudistus tulee lisäämään myös läheisten avuntarvetta, johon jo entuudestaan kuormittuneet sosiaali- ja terveystalvet eivät pysty vastaamaan. Haluamme muistuttaa, ettei rahapeliongelma ole vain yksilön ongelma.

a. Rahapelilain 1 luku – Yleiset säännökset

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

b. Rahapelilain 2 luku – Yksinoikeustoimilupa, rahapelitoimilupa ja peliohjelmistotoimilupa

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

c. Rahapelilain 3 luku – Rahapeliin toimeenpano

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

24 § Rahapelaamisen ikäraja: Rahapelitoimiluvan osalta tai vähintään 6 §:n pelimuotojen 1, 2, 3, ja 5 osalta ikärajan tulisi olla korkeampi perustuen em. pelimuotojen haitallisuuteen sekä nuorten aikuisten suurempaan riippuvuusriskiin. Näiden haitallisimpien pelien osalta ikäraja olisi hyvä nostaa 20 vuoteen, jolloin se olisi yhdenmukainen väkevien alkoholijuomien kanssa.

25§ Velaksi pelaamisen, ilmaispelien ja alennusten tarjoamisen kielto: Ehdotetut rajoitukset ovat erittäin tärkeitä pelihaittojen ehkäisyn ja ongelmallisesti pelaavien suojelemisen kannalta.

27 § Tunnistautuneena pelaaminen: Alaikäisten suojelun, kuluttajansuojelun ja pelihallintavälineiden näkökulmasta on olennaista, että rahapelaaminen tapahtuu ainoastaan tunnistautuneena.

28§ Pelaamisen estäminen: Mahdollisuus omalla ilmoituksella estää pelimahdollisuudet itseltään kaikkiin toimiluvanhaltijoiden peleihin on tervetullut ja toivottu tukikeino monelle peliongelmaasta toipuvalla. Tämä esitetty pelinestorekisteri ei silti yksinään riitä vaan tarvitsee rinnalleen myös järeämpiä pakollisia pelirajoitustyökaluja.

29 § - 31 §: Monet rahapelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen kannalta keskeiset tekijät kuten rahapelien ominaisuudet ja rahansiirto- ja/tai tappiorajat jätetään esityksessä myöhemmin asetuksilla säädettäväksi. Näiden asetusten tulee olla voimassa viimeistään järjestelmämuutoksen astuessa voimaan ja asetusten säätämisen osalta tulee rahapelihaittojen asiantuntijoita ja tutkijoita kuulla laajasti.

33 § Huolenpitovelvollisuus ja omavalvonta: Ehdotettua huolenpitovelvollisuutta ja toimintatapoja ei ole määritelty esityksessä riittävällä tarkkuudella, mikä jättää määrittelyn liiaksi toimiluvanhaltijoiden varaan.

36 §: Raha-automaatteja koskevat säännökset: Raha-automaatteja ei esitetä siirrettäväksi erillisiin valvottuihin pelisaleihin. Pelihaittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta ei ole perusteltua pitää korkean haittariskin pelejä näkyvillä ja helposti saatavilla ihmisten arkisissa ympäristöissä, kuten kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Rahapeliautomaatit tulisi siirtää erillisiin valvottuihin pelisaleihin.

d. Rahapelilain 4 luku – Rahapelien markkinointi

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

48§ Markkinoinnin säätely: Esitetyn kaltainen haitallisimpien rahapelien markkinoinnin laaja salliminen on ristiriidassa laille asetettujen haittojen ehkäisyyn liittyvien tavoitteiden kanssa. Esityksen muotoilut markkinoinnin maltillisuudesta ja välttämättömyydestä jättävät tulkinnanvaraa sallituille käytännöille ja vaativat siksi täsmennystä. Erinomaisena uudistuksena pidämme sitä, että toimiluvan haltija saa markkinoida rahapelejä ja toimiluvan haltijaa vain itsensä toimesta, jos tällä tarkoitetaan yksityishenkilöiden toteuttaman ns. vaikuttajamarkkinoinnin kieltämistä.

49§ -51§: Esitetty alaikäisiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin kohdistettu kieltö sekä suoramarkkinoinnin kieltö ovat erinomaisia ja toivottuja uudistuksia pelihaittojen ehkäisyn ja ongelmallisesti pelaavien suojelemisen näkökulmasta.

53 § Sponsorointi: Esitykseen nostetut toimenpiteet eli alle 18-vuotiaita koskevat rajoitukset ovat ehdoton minimi. Sponsorointi markkinointimuotona on erityisen haitallista, koska se altistaa lapset ja nuoret rahapelimainonnalle, normalisoi rahapelaamista ja liittää siihen positiivia mielikuvia. Se myös hyödyntää lasten ja nuorten ihannoimia urheilijoita ja urheiluseuroja ja tuo vedonlyönnin lähemmäksi urheilua. Sponsorointi tulisi mieluiten kieltää kokonaan tai ainakin rajata pois kaikista niistä tapahtumista, joissa paikalla on alaikäisiä. Sponsoroinnin keulakuvina ei saisi käyttää tunnettuja henkilöitä, jotka vetoavat alaikäisiin.

e. Rahapelilain 5 luku – Valvonta

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

f. Rahapelilain 6 luku – Valvontamaksu

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

g. Rahapelilain 7 luku – Rahapelitoiminnan ja -markkinoinnin kieltäminen

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

h. Rahapelilain 8 luku – Maksuliikenteen ja verkkoliikenteen estäminen ja verkkosisällön poistaminen

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

i. Rahapelilain 9 luku – Seuraamukset

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

j. Rahapelilain 10 luku – Valtionavustukset pelihaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

k. Rahapelilain 11 luku – Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tehtävät rahapelihaittojen ehkäisyssä ja vähentämisessä

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

l. Rahapelilain 12 luku – Muutoksenhaku

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

m. Rahapelilain 13 luku – Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

n. Arpajaislain muutosehdotukset

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

o. Muut lakiehdotukset

Voitte kirjoittaa vastauksenne alla olevaan tekstikenttään

-

4. Muut mahdolliset näkemykset ja huomiot esitysluonnoksesta

Onko teillä muita näkemyksiä tai huomioita esitysluonnoksesta?

Tässä lausunnossa tarkastellaan ehdotusta sosiaalisten, taloudellisten ja terveydellisten haittojen ehkäisyn ja vähentämisen näkökulmasta.

Sininauhaliitto on toiminut rahapelihaittojen kentällä 1990-luvun alusta asti. Organisaatiollemme on karttunut merkittävä määrä osaamista ja näkemystä toimialasta. Vuodesta 2010 lähtien Helsingissä toiminut matalan kynnyksen tieto- ja tukipiste Tiltti tarjoaa rahapeliongelmaisille ja heidän läheisilleen kasvokkaisia neuvonta- ja vertaistukipalveluja. Kohtaamme vuosittain satoja rahapeliongelmistä toipuvia asiakkaita, heidän läheisiään ja ilmiötä kohtaavia ammattilaisia.

Arvioimme nyt lausuntokierroksella olevaa lakiluonnosta sekä meillä käyvien apua hakevien ihmisten näkökulmasta että auttavien palveluiden arjen ammattilaisina. Meille on kertynyt toimintavuosiemme aikana asiakastyössä paljon käytännön tietoa siitä, millaisia haittoja ja riskejä verkossa tapahtuva rahapelaaminen aiheuttaa. Perustamme tässä lausunnossa näkemyksemme sekä esityksen perusteluosiossa todettuun ja selvitettyyn että meille asiakastyöstä kertyneeseen tietoon ja kokemukseen.

Lund Pekka
Sininauhaliitto ry